

Petar LEKIĆ*

MUZEJ NOB-A NA CETINJU

ABSTRACT: *The Museum of the People's Liberation War within the State Museum in Cetinje was founded in 1950, with the aim of collecting, processing and preserving the heritage of the People's Liberation Movement, the Workers' movement and the Communist Party of Yugoslavia in Montenegro. The time period this institution focused on was determined between the First World War and 1945. In the then socialist country, anti-fascism and the struggle for liberation were undisputable foundations of identity. The genesis of the Museum as an independent unit from 1950 to 1963, since when this institution has been part of the Cetinje Museum, has been preserved through the archives located within the National Museum. The director of the Museum of the National Liberation War was the famous Montenegrin painter Aleksandar Prijčić who, together with other professional staff led the activities in accordance with the purpose of existence of the collection and the needs of society. So far, the academia rarely dealt in more detail with this topic, the exception is "The Development of the Museum Service in Montenegro" by Đuro Batričević, published in Cetinje in 1998. The fund of the then Museum contained material that preceded and originated from the Thirteenth of July Uprising in 1941. This event was a milestone in the development of the history of the citizens of Montenegro, that is, it paved the way for the creation of a socialist society and a federal Yugoslavia, in which Montenegro was one of the six republics. With further restructuring, the Museum material became the legacy of the History Museum, where historical sources from prehistory to the modern era have been and are preserved.*

KEYWORDS: *Museum, National Liberation War, museum material, museum collection, CPY, communism, revolution*

Državni muzej na Cetinju nastao je 1926. godine sa sjedištem u nekadašnjem dvoru kralja Nikole. Ova odluka je bila plod želje da se sačuva isto-

* Autor je kustos Istorijškog muzeja u Narodnom muzeju Crne Gore.

rijsko i kulturno nasljeđe baštinjeno proteklih vjekova. Objašnjenje se nalazi u činjenici da je sa stvaranjem jugoslovenske države, 1918. godine, završen jedan dug proces oslobodilačkih ratova, koji je kulminirao postojanjem međunarodno priznate zemlje Knjaževine Crne Gore, a potom i Kraljevine Crne Gore.

U periodu Drugog svjetskog rata, zaslugom narodnooslobodilačkog pokreta došlo je do preuređenja Kraljevine Jugoslavije u Demokratsku Federativnu Jugoslaviju 1945. godine, a zatim do formiranja Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Novu zajednicu je činilo šest narodnih republika, među kojima i Narodna Republika Crna Gora. Ona je nastala na temeljima Trinaestojulskog ustanka 1941. godine, kada je stanovništvo ustalo u borbu protiv fašizma. Iako je plamen oslobodilačke borbe privremeno splasnuo zbog ugušivanja ustanka mjesec dana nakon njegovog početka, sve do kraja rata partizanski pokret, koji je formiran u septembru iste godine, doveo je do nacionalnog oslobođenja južnoslovenske populacije.

Socijalizam je bio društvena norma, vodeća ideološka paradigma sistema druge Jugoslavije. Ona je bila okrenuta ka učenju Karla Marksa, Fridriha Engelsa i Vladimira Iljiča Lenjina, pa je smatrano da je u komunizmu svaki narod dosegao maksimum u svom razvoju. Stoga je i nastala potreba da se prezentuje prošlost stanovništva u svakoj republici.

U želji da se očuvaju sjećanja na antifašističku borbu, Vlada Narodne Republike Crne Gore je 1. septembra 1950. godine donijela uredbu o osnivanju Muzeja Narodnooslobodilačke borbe sa sjedištem na Cetinju.¹ Ovim pravnim aktom predviđeno je da je muzej pod kontrolom republičkog ministarstva prosvjete. Prema sadržaju uredbe bilo je određeno da je zadatak ustanove da prikuplja, čuva, proučava i izlaže materijal iz NOB-a na prostoru Narodne Republike Crne Gore.

¹ Službeni list Narodne Republike Crne Gore, godina VI, broj 23-24, 1950, str. 161. *Na osnovu člana 80 stav 2 Ustava Narodne Republike Crne Gore, a na prijedlog Ministra prosvjete, Vlada Narodne Republike Crne Gore donosi UREDBU O OSNIVANJU MUZEJA NARODNOOSLOBODILAČKE BORBE. Član 1 Osniva se Muzej Narodnooslobodilačke borbe. Sjedište Muzeja je u Cetinju. Muzej je pod rukovodstvom i nadzorom Ministarstva prosvjete. Član 2 Zadatak muzeja je: da prikuplja, čuva, proučava i izlaže materijal iz Narodnooslobodilačke borbe sa teritorije Narodne Republike Crne Gore. Član 3 Muzej ima poseban predračun prihoda i rashoda u sastavu predračuna prihoda i rashoda Ministarstva prosvjete. Član 4 Radom Muzeja neposredno rukovodi njegov upravnik. Upravnik je naredbodavac za izvršenje predračuna Muzeja. Član 5 Bliske odredbe o ustrojstvu i radu Muzeja kao i odredbe za izvršenje ove Uredbe propisuje Ministar prosvjete. Član 6 Ova uredba stupa na snagu danom objavljivanja u Službenom listu Narodne Republike Crne Gore. Broj 3807 1. septembra 1950 godine Cetinje Ministar prosvjete Živko Žižić, s.r. Pretsjednik Vlade Narodne Republike Crne Gore Blažo Jovanović s.r. Prije nego što je osnovan novi Muzeju okviru Državnog muzeja postojalo je Narodno-oslobodilačko odjeljenje.*

U dosadašnjoj istoriorafiji, istoričar Đuro Batrićević i kasniji direktor cetinjskih muzeja Stanislav Vujošević su se bavili prošlošću Muzeja NOB-a.² Prema Batrićevićevim riječima: *Fondovi Muzeja se stalno popunjavaju otkupima i poklonima, pa je teško utvrditi tačan broj eksponata.*³ Ova ustanova se nalazila u prizemlju Biljarde. Elaboraciju o dometima institucije dao je Stanislav Rako Vujošević 1971. godine: *U svom radu i razvitku doživio je tešku sudbinu kada mu je nepravедno oduzeta, 1959. i 1960. godine, sva štampana i originalna građa. Tom prilikom je nezakonito oduzeta dotadašnja knjiga inventara Muzeja, tako da su uništeni svi tragovi stvarnih fondova Muzeja. Nedostatak ovog dokumentarnog i ilustrivnog materijala degradirao je Muzej i njegov dalji rad.*⁴ Vujošević je takođe naveo: *Muzej NOB-a je već po svom nazivu neadekvatan. Njegova ambicija je još od početka da prati razvoj revolucionarnog pokreta i NOB-a.*⁵

Upravnik institucije bio je slikar Aleksandar Prijjić, čiji se rad saznaje na osnovu uvida u arhivsku dokumentaciju. Uopšteno sagledavajući, on je putem prepiske saradivao sa naučnim i kulturnim ustanovama širom zemlje radi očuvanja muzejske i arhivske građe. Dopisom od 17. februara 1951. godine, zahtijeva se od štamparije *Obod* da se u razmjeri 9x2 cm izrade ime na 21 narodnog heroja, koji su pojedinačno popisani i numerisani.⁶ U službenom pismu slikaru Sabahudinu Hodžiću 5. marta iste godine obraća se za sliku Save Kovačevića, koju preko Marka Vujovića i ministra cijeni na 50.000 dinara.⁷

Međutim, već u martu ove godine Prijjić je primijetio da je određeni muzejski materijal predat Vojno-istorijskom institutu u Beogradu iz 1948. i 1949. godine preko pukovnika Lj. Vušovića u dokumentu br. 145 : a) *Registar operac. dokumenata iz NOB arhiva Lovćenskog odreda br. 1-545*; b) *Registar cjelovitih operac. dokumenata iz NOB br.1-409*; v) *Registar operac. dokumenata i NOV-arhiva Nikšićkog NOP br. 1-456*; g) *Pakao ili komunizam u Crnoj Gori – 8 brojeva.*⁸ Drugi dio predmeta predao je major D. Brajušković a) *23 dokumenata/ ne vidi se kojih*; b) *Arhivu Nikšićkog odreda*; v) *Materijal od 1941–1945 g. iz NOB-e, arhivu sreskih komiteta Partije i SKOJ-a.*⁹ Na kraju je direktor Aleksandar Prijjić zahtijevao da se preuzeti ma-

² Đuro Batrićević. *Razvoj muzejske službe u Crnoj Gori*, Cetinje, 1998, str. 93.

³ Isto.

⁴ Stanislav Vujošević, *Istorijski muzej Crne Gore na Cetinju*, Glasnik Cetinjskih muzeja, knj. IV, tom IV, Cetinje, 1971, str.12.

⁵ Isto.

⁶ Arhivsko-bibliotečko odjeljenje Narodnog muzeja Crne Gore (dalje ABO). Fond Muzej NOB-e, 1951, br. 83.

⁷ Isto, br. 131.

⁸ Isto, br. 145.

⁹ Isto.

terijal vrati matičnoj ustanovi. Značajan doprinos o fondu predatih dokumenata otkrio je Aleksandar Berkuljan, koji je predao Narodnom muzeju Crne Gore, na osnovu čega pravimo sljedeće zaključke. Aleksandar Prijić je u dopisu 10. 3. 1951. godine br. 145 zabilježio nedostatak registara sa oko 1400 dokumenata, što dovodi do činjenice da je ovaj materijal pripadao Odjeljenju NOB-a Državnog muzeja. Na osnovu dopisa Rista Dragičevića od 18. 3. 1954. godine, dostavljenom u obraćanju 01/4536 od 14. 12. 2018. godine, o povraćaju predatog materijala Muzeja NOB-a i obrazloženju Stanislava Vujoševića, dostavljenom u obraćanju 01/8 od 9. 1. 2019. godine, o otuđenju više od 3.700 originalnih, jer se pored navedenog broja, nije mogla prebrojati još jedna serija predatih dokumenata iz Muzeja NOB-a, može se zaključiti da je ukupno predato oko 5.100 dokumenata. Tragom dopisa istražitelja Đoka Maslovarića od 2. 4. 1962. godine, dostavljenom u obraćanju 01/101 od 21. 1. 2019. godine, o 8 nestalih pištolja, predsjednik Komisije za reviziju je bio stava da su ovi predmeti izgubljeni za muzejski fond Istorijskog muzeja.

Narodnooslobodilačka borba je bila zastupljena u vidu kulture sjećanja u svim južnoslovenskim republikama. Odbor za obeležavanje i uređivanje istorijskih mesta NOB zatražio je od Muzeja NOB-a 12. maja 1953. godine, da u sklopu postavke u zgradi gdje je održano II zasjedanje AVNOJ-a 1943. godine u Jajcu bude sa Cetinja poslat materijal vezan za ovaj događaj. Prema odgovoru na zahtjev 14. maja od Iva Rolovića za direktore, saznaje se šta je ustanova posjedovala za ovaj istorijski proces.¹⁰ Vojni Muzej JNA je zatražio 9. juna 1959. godine pozajmljivanje jednog od tri postojeća predmeta sa petokrakom, a potpisnik dokumenta je bio upravnik Idris Čejvan.¹¹

Uprava Muzeja je održavala komunikaciju sa Savjetom za prosvjetu, gdje su se postavljale teme finansiranja. Za direktora umjesto Aleksandra Prijića potpisao se Ivo Rolović, potpisujući blagajnički plan 13. avgusta

¹⁰ Isto, br. 185. *I Fotografije: 1) Jajce, u kome je održano Drugo zasjedanje AVNOJ-a 29.XI1943 2) Maršal Tito sa crnogorskim poslanicima prilikom Drugog zasjedanja AVNOJ-a u Jajcu, novembra 1943./ Među njima ima nformbirovaca 3) Vrhovni komandant Josip Broz Tito sa delegatima Bosne i Hercegovine na Drugo(m) zasjedanju AVNOJ-a 4) Ivan Ribar sa delegatima na putu za Jajce 5) Delegati Hrvatske i Slovenije na putu za Jajce za drugo zasjedanje AVNOJ-a. II Pisani materijal 1) Drugo zasjedanje AVNOJ-a. Štampana brošura. Izdalo Pretsedništvo AVNOJ-a 2) Drugo zasjedanje AVNOJ-a. Šapir: brošura. Izdao Agitprop PK KPJ za Crnu Goru i Boku. 3) Drugo zasjedanje AVNOJ-a . Šapir brošura. Izdao Agitprop SK KPJ – Šavnik. Istu izdao SK KPJ – Nikšić 4) Rezolucija Drugog zasjedanja AVNOJ-a./Povezano sa člankom druga Tita: „Razvitak oslobodilačke borbe“ 5) Edvard Kardelj – Bevc „Drugog zasjedanje AVNOJ-a i zadaće našeg antifašističkog omladinskog pokreta“. Šapir brošura 6) Odluke II Skupštine AVNOJ-a i Deklaracija AVNOJ-a. Tekst Odluke AVNOJ-a uhvaćen preko radija. Objave stvari umnožene na jednom polutabaku. Izdao Propagandni otdjel Izvršnog odbora Zemaljskog antifašističkog vijeća NO C. Gore i Boke.*

¹¹ ABO Narodnog muzeja Crne Gore, Fond Muzej NOB-a, 1959, 1960, 1961, 1962, br. 998.

za mjesec septembar 1953. godine. Trinaest dana kasnije, 26. avgusta godine, načelnik Slobodan Bujisić je dostavio zahtjev za blagajničkim planom: *U prilogu dostavljamo Vam odabrani blagajnički plan za mjesec septembar t.g. na upotrebu. Istovremeno se izvještavate da tromjesečni plan za IV tromjesečje (oktobar-decembar) 1953. godine dostavite ovom Savjetu najdalje do 5. septembra, a blagajnički plan za mjesec oktobar do 10. septembra t.g. uz predlog tromjesečnog plana dostaviti obrazloženje.*¹² Načelnik Filip Radičević je aktom od 22. oktobra dostavio blagajnički plan za mjesec od oktobra zaključno sa decembrom.¹³ Krajem godine došlo je do smjene u instituciji, tako da je službenik Ivo Rolović zamijenjen Perom Popovićem, što je potpisao Aleksandar Prijjić, kao i dvije navedene stranke u ovom postupku.¹⁴

Muzej je u saradnji sa Savjetom za kulturu donosio budžet za godinu. Iz jednog dopisa Savjeta saznaje se da je Skupština od 1. do 5. februara usvojila budžet za tekuću godinu, od čega je 5.300 dinara odvojena za ustanovu na Cetinju.¹⁵ Prema dokumentu Narodne banke za 1962. godinu dotacija iz budžeta je iznosila 6,400.000 dinara, dok je višak iz prethodne godine iznosio 465.063 dinara, tako da su ukupni prihodi iznosili 6,865.063 dinara.¹⁶

Muzej NOB-a je slao dopise Savjetu za prosvjetu, u kojima se izlagalo stanje u ustanovi na godišnjem nivou. Tako je u odnosu na akt br. 947. od 6. maja 1955. godine podnijet siže rada u prethodnoj 1954. godini.¹⁷ Direktor Aleksandar Prijjić je napomenuo da su izrađene različite fotografije, kao i uvećane narodnih heroja, dok je sa raznih strana pribavljeno oružje. Među aktivnostima koje su navedene, pominje se demontaža eksplozivnih eksponata. Prijjić je predstavio plan za tekuću godinu, tj. nastavak prikupljanja muzejskog materijala, ali je zapazio da pribavljanje ide sve teže, jer se predmeti ne čuvaju na adekvatan način. Takođe je uračunata prepravka prostorija, vrata i parka. Direktor je na kraju izašao sa konstatacijom da postojeći predmeti nisu smješteni u prostorije prilagođene za njihovo skladištenje.

Ostaje utisak da je od svih organizacionih jedinica Državnog muzeja Muzej NOB-a imao ponajviše problema u pronalaženju, prikupljanju i izlaganju muzejskog materijala. Ova konstatacija proizilazi iz činjenice da su ostali sektori, zbog toga što su baštinili već postojeće predmete iz nasljeđa perioda oslobodilačkih ratova i bitaka s kraja XVII vijeka, od dolaska vladike Danila na mitropolitski tron, sve do 1916. godine, odnosno austrougarske okupacije, imali već sačuvan fond. Takođe je evidentno da su u više navrata

¹² ABO Narodnog muzeja Crne Gore, Fond Muzej NOB-a, 1953, br. 3171.

¹³ Isto, br. 4257.

¹⁴ Isto, br. 477.

¹⁵ ABO Narodnog muzeja Crne Gore, Fond Muzej NOB-a, 1959, 1960, 1961, 1962, br. 03-3773/1.

¹⁶ Isto, br. 03-248.

¹⁷ ABO Narodnog muzeja Crne Gore, Fond Muzej NOB-a, 1955, 1956, 1957, 1958, br. 226.

nabavljani predmeti, u manjim i u većim količinama, što je stvaralo utisak da cjelokupna ustanova baštini istorijat savremene istorije republike. Ovaj rad se može podijeliti u dva segmenta, tj. baštinila se građa o radničkom pokretu između dva svjetska rata i cjelokupan rad Pokrajinskog komiteta za Crnu Goru, Boku i Sandžak, iz kojeg je proizlazila i Narodnooslobodilačka borba (1941–1945), ali ne i u punom smislu, jer iako vodeća i ubjedljivo najaktivnija društvena antifašistička snaga, nisu jedino komunisti vodili rat protiv okupatora, što se prevashodno odnosi na Trinaestojulski ustanak. Potrebno je naglasiti da je uspjeh djelovanja ovog muzeja bio parcijalan, što je bio glavni razlog njegovog zapostavljanja.

U jednom komunističkom društvu kakvo je bilo jugoslovensko, propagiranje narodnooslobodilačkog rata i revolucije bio je neraskidivi dio kulturne politike. Svakako je izvanredan ekonomski uspjeh 50-ih i početkom šezdesetih godina bio uzrok optimizma, koji je vladao u cjelokupnom socijalnom ambijentu. Međutim, sa opadanjem u društvenom usponu, društvena klima je postavljala nove izazove prema kojima su se našle institucije odlučivanja.

Prema Rješenju 08-250 (1) 15. februara 1962. godine kojim su proglašene zbirke Muzeja NOB-a za kulturno doba navode se 23 zbirke: Zbirka skulptura (13 eksponata), Zbirka reljefa (4 eksponata), Zbirka spomenica (2 eksponata), Zbirka ordena (2 eksponata), Zbirka grbova (2 eksponata), Zbirka maketa (10 eksponata), Zbirka umjetničkih slika (75 eksponata), Zbirka fotografija narodnih heroja (333 eksponata), Zbirka oružja (262 eksponata), Zbirka raznih fotografija (3341 eksponata), Zbirka predratnog materijala (129 eksponata), Zbirka partijskog materijala iz 1941. godine (79 eksponata), Zbirka okupatorskog materijala iz 1941. godine (29 eksponata), Zbirka okupatorskog materijala iz 1942. godine (28 eksponata), Zbirka okupatorskog materijala iz 1943. godine (58 eksponata), Zbirka okupatorskog materijala iz 1944. godine (29 eksponata), Zbirka partizanskog materijala iz 1942. godine (108 eksponata), Zbirka partizanskog materijala iz 1943. godine (106 eksponata), Zbirka partizanskog materijala iz 1944. godine (132 eksponata), Zbirka partizanskog materijala iz 1945. godine (57 eksponata), Zbirka raznih predmeta (152 eksponata), Zbirka odela pripadnika NOB-a (8 eksponata) i Zbirka originalnih dokumenata (222 eksponata). Potpisnik dokumenta je bio Veljko Đurić, direktor Zavoda za zaštitu spomenika kulture Narodne Republike Crne Gore na Cetinju.

Muzej NOB-a je Uredbom o osnivanju Opšteg muzeja ukinut 1963. godine, kao i ostale samostalne jedinice. Ovim aktom sve organizacione jedinice uključujući i Umjetničku galeriju su inkorporirane u jedinstven muzej. Tako je počela nova faza u razvoju muzejske djelatnosti Muzeja Cetinja.

Skupština Socijalističke Republike Crne Gore iznijela je svoje mišljenje o kvalitetu rada ustanove 1967. godine: *Iako je u SR Crnoj Gori 1950.*

godine formiran Muzej NOB-a, od tada je suviše malo učinjeno na prikupljanju predmeta vezanih za razvitak revolucionarnog pokreta i oružanog dijela revolucionarnog pokreta i oružanog dijela revolucije da bi se učešće crnogorskog naroda u revoluciji prikazalo na odgovarajući način. U tom pogledu zaostajemo za ostalim republikama.¹⁸ Ovaj stav je izašao iz potrebe da se sredi situacija u organizaciji i funkcionisanju muzejskih ustanova na Cetinju. Stoga je građa iz narodnooslobodilačke borbe prirodno ušla u zaostavšinu budućeg Istorijskog muzeja. U istom tekstu se navodi preporuka: *Posebnu pažnju treba pokloniti naučnoj razradi koncepcije Istorijskog muzeja i stvaranju potrebnih materijalnih i drugih uslova za njegovu bolju organizaciju, kako bi u njemu što adekvatnije bila predstavljena cjelokupna prošlost crnogorskog naroda. U okviru tog muzeja potrebno je posebno mjesto dati prikazivanju razvitka Crne Gore. Prezentiranje te građe ne treba podrediti bilo kojem drugom zadatku.*¹⁹

Istoričar Đuro Batrićević je iznio još jedan nedostatak u radu ove institucije: *Smještaj muzejske izložbe u prizemnim prostorijama Biljarde, bio je nedaća svoje vrste. Ekspoziti su bili izloženi vlazi i propadanju, pa je odlučeno, 1967. da se postojeća izložba zatvori.*²⁰ Za trodimenzionalne muzejske predmete napravljena je Knjiga inventara 1973. godine koja je zaključno sa početkom novog vijeka imala ukupno upisana 847 inventarisana predmeta.

Za razliku od drugih muzejskih jedinica, Muzej NOB-a je prestao da radi, a iza ovog se kriju procesi koji su od 1963. godine zahvatili Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju. U sedmoj i osmoj dekadi XX vijeka unutar republika je došlo do jačanja federalnih subjekata, odnosno republika, što je imalo za posljedicu jačanje nacionalnih pogleda na prošlost. Ideja zajedništva je opstajala na vrhovnom državnom nivou, dok se na nižim pozicijama uvodila istorijska vertikalna svih jedinica kroz predstavljanje njihove istorije.

Dio građe Muzeja NOB-a je našao primjenu u Stalnoj postavci Istorijskog muzeja, otvorenoj 1989. godine. Postavka je bila podijeljena na 7 djelova: 1. Praistorija i stari vijek; 2. Srednji vijek; 3. XVI – kraj XVIII vijeka; 4. 1796–1878; 1878–1918; 5. 1918–1941. 6. 1941–1945; 7. 1945–1989. Dakle materijal iz navedenog muzejskog fonda predstavljen je u 5. i 6. sektoru, gdje je prikazan istorijat radničkog pokreta i Narodnooslobodilačke borbe za vrijeme Drugog svjetskog rata. Predmeti iz ovog vremenskog razdoblja bili su prikazani na izložbi 20. maja 2016. godine, kada je predstavljena modernizovana postavka od perioda Prvog svjetskog rata do donošenja Ustava Crne Gore 2007. godine.

¹⁸ *Službeni list Socijalističke Republike Crne Gore*, god. XXIII, br. 29, 1967, str. 269.

¹⁹ Isto.

²⁰ Đ. Batrićević. *Razvoj muzejske službe u Crnoj Gori*, str. 93.

Prema navedenom, muzejska postavka koja sada postoji za period 1918–1941. godinu manjim dijelom i značajnim dijelom tokom Drugog svjetskog rata, sadrži muzejske predmete iz fonda nekadašnjeg Muzeja NOB-a. Za međuratni period prikazan je politički, ekonomski i kulturni život stanovništva na prostoru Crne Gore. Vrijeme Drugog svjetskog rata prati period Aprilskog rata 1941. godine do oslobođenja 1945. godine. Među periodima koji su predstavljeni nalaze se Aprilski rat, italijanska okupacija, Trinastojulski ustanak, borba partizanskog pokreta, njemačka okupacija, prava žena u ratu, strahotne posljedice rata i oslobođenje zemlje.

Petar LEKIĆ

MUSEUM OF THE NATIONAL LIBERATION WAR IN CETINJE

Summary

In the era of the development of the communist idea and practice, the presentation of cultural events was at the forefront of the demands of the then authorities. An ideology based on Enlightenment thought and rationality with a revolutionary spirit led to the creation of new institutions. In Montenegro, the communist system was established in 1945 after the victory over fascism and Nazism, led by the Communist Party of Yugoslavia. According to the above mentioned, the institution of the Museum of the People's Liberation Struggle in Cetinje was established in 1950, and its work as an independent institution can be traced back to 1963, when it was incorporated into the Museum of Cetinje. During this time, the museum collected material directly related to the theme of its work, so the museum collections of pre-war and war material formed the museum fund. In this work, in part, attention was paid to previous traditions of written historical sources, which are documented in the archives. Although the museum ceased to exist, its legacy became an integrative part of the History Museum of the National Museum of Montenegro in Cetinje

LITERATURA

Arhivsko-bibliotečko odjeljenje Narodnog muzeja Crne Gore, Fond Muzej NOB-e

Službeni list Narodne Republike Crne Gore

Službeni list Socijalističke Republike Crne Gore

Đuro Batrićević. *Razvoj muzejske službe u Crnoj Gori*, Cetinje, 1998
Stanislav Vujošević, *Istorijski muzej Crne Gore na Cetinju*, Glasnik Cetinjskih
muzeja, knj. IV, tom IV, Cetinje, 1971